

Esimerkki vaikutusten ennakoarvioinnista päätöksenteossa

(Lähde: Riihimäen perusturvalautakunnan pöytäkirja 19.8.2003)

Dno: KH / 346/1999

108 § Lasten kotihoidontuen kuntalisä

Kaupunginhallitus edellytti 7.1.2003 § 9 kotihoidontuen kuntalisää ja yksityisen hoidontuen kuntalisää käsitelleessään, että kevään valtuustoseminaariin mennessä selvitetään mahdollisen kotihoidontuen kuntalisän (Riihimäki-lisän) käyttöönotto vuoden 2004 alusta.

Valtuustoseminaarissa perusturvajohtaja antoi selvityksen kotihoidontuen maksamisen perusteista ja esitti viisi eri mallia kotihoidontuen kuntalisän maksamisesta ja niiden vaikutukset talousarvioon ja päivähoitojonoihin. Seminaarissa ei kuitenkaan otettu kantaa kuntalisän käyttöönotosta vuoden 2004 alusta.

Kotihoidontuen kuntalisän maksamista on käsitelty eri aloitteiden pohjalta vuodesta 1989 alkaen useita kertoja (valtuustoaloitteet 1/1989, 9/1998, 1995, 1999, 2001 kuntalaisaloitteet 1999,2002).

Kuntalisä oli koeluontoisesti käytössä Riihimäellä 1.2.1991-31.12.92, koska päivähoiton kysyntää oli huomattavasti enemmän kuin Riihimäellä oli päivähoitopaikkoja. Samaan aikaan oli suunnitteilla kolme uutta päiväkotia. Jukolan päiväkotia valmistui vuonna 1990, Kirjauksen päiväkotia vuonna 1992 ja vuodelle 1995 suunniteltua Sammon päiväkotia ei perustettu. Lisäksi vuonna 1990 perustettiin kolme uutta ryhmäperhepäiväkotia ja perustettiin uusia perhepäivähoitajan vakansseja.

Kotihoidontuen kuntalisää maksettiin vanhempainrahakauden jälkeen siihen saakka kunnes lapsi täytti 1 vuotta 6 kuukautta .Lakisääteisen kotihoidontuen ja kuntalisän yhteismäärä oli 3 500mk/kk. Vuonna 1992 summaa pienennettiin 2800 markkaan /kk. Selvitystä kuntalisän vaikutuksista päivähoitoon kysyntään oli tuolloin vaikea tehdä, koska samaan aikaan oli muita selvästi kysyntään vaikuttavia tekijöitä: Lakisääteisen kuntalisän suuruus kasvoi, 1992 lähtien työttömyystilanne alkoi huonontua.

Lakisääteinen kotihoidontuki

Lakisääteisen kotihoidon tuen hoitoraha on yhdestä alle kolmevuotiaasta lapsesta 252,28€kk ja kustakin seuraavasta alle kolmevuotiaasta 84,09 €kk sekä kustakin muusta alle kouluikäisestä 50,46 €kk. Perheelle maksetaan lisäksi tulosisästä hoitolisää, joka täysimääräisenä on 168,19 €kk. Tarkempi selvitys kotihoidontuesta on oheisena. Kotihoidontuen maksatuksesta huolehtii Kansaneläkelaitos, mutta kustannuksista vastaa kunta. Kotihoidontuki on verotettavaa tuloa.

Riihimäellä on kotihoidontuen saajia ollut keskimäärin kuukaudessa 350 perhettä ja heillä tukea saavia lapsia 550. Kunnan rahoittamat kotihoidontuen menot sisältyvät päivähoiton tehtävälueeseen ja ovat 17,5 % päivähoiton kokonaismenoista. Kotihoidontuen menot olivat vuonna 2001 yhteensä 1.469.190 €Ja vuonna 2002 yhteensä 1.371.951 €

Kotihoidontuen kuntalisä (Riihimäki-lisä)

Lasten kotihoidontuen kuntalisää maksaa Suomen 448 kunnasta noin 25 kuntaa (tilanne 9/2002). Vuonna 2000 kuntalisää maksavia kuntia oli 33. Kunnat määrittelevät itse kuntalisän ehdot; tuen suuruuden, kohderyhmän ja muut ehdot. Tuen suuruus vaihtelee 16,81 eurosta 253 euroon/kk lasta kohden. Kuntalisän malleja on lähes yhtä monta kuin on maksavia kuntiakin oheisena.

Kuntien maksamat kotihoidontuen kuntalisät voidaan jakaa kahteen pääluokkaan: 1) kuntalisää maksetaan kaikille kotihoidontukeen oikeuttaville perheille siihen saakka kunnes nuorin lapsi täyttää kunnan määrittelemän iän (Espoo, Helsinki, Kirkkonummi) 2) kohdennettu kotihoidontuen kuntalisä. Tukea maksetaan, jos toinen vanhemmista siirtää työhönmenoaan. Lisärajoituksena voi olla, että perheessä tulee olla vähintään kaksi alle kouluikäistä lasta (Hämeenlinna, Järvenpää)

Kuntalisän vaikutusten arvioiminen ja laskelmavaihtoehtojen laatiminen on monimutkainen tehtävä. Riihimäen kotihoidontuen kuntalisän laskentamalleihin on otettu pohjaksi Hämeenlinnan mallin lukujen suhteuttaminen Riihimäelle. Hämeenlinnassa kotihoidontuen kohdennetun kuntalisän, oheisena, suuruus on 151 € ja sisaruskorotus 45,50 € Kuntalisän piirissä on noin 100 perhettä.

Tässä esitetään viisi erilaista mallia. Laskelmissa on pidetty lähtökohtana: - kuntalisän suuruus 151 € ja sisaruskorotus 45,50€- lakisääteisen kotihoidontuen saajia Riihimäellä 550 lasta; 350 perhettä - 2/3 kotihoidontuen saajista on ilman kuntalisää siirtänyt työhönmenoa tai heillä ei ole pysyvää työsuhdetta - kohdennetun kuntalisän saajia olisi 60 perhettä, joissa yhteensä 120 alle kouluikäistä lasta. Näistä 20 perhettä eli 1/3 lisään oikeuttavista perheistä tulee uutena tuen piiriin.

1. Kuntalisää maksetaan kaikille perheille, joilla on vähintään yksi alle 3-vuotias lapsi ja jotka hoitavat lapset kotona (toteutettu Espoossa, Kotkassa, Salossa).

Tuen saajia 370 perhettä (350 nykyistä perhettä+ 20 uutta perhettä) Vapauttaa 40 päivähoitopaikkaa

Kuntalisän kustannukset 891.472 €v Päivähoitotulojen vähennys 40 lapsesta 75.600 €v

2. Kuntalisää maksetaan perheille, joilla on vähintään yksi alle 2- vuotias lapsi ja jotka hoitavat lapset kotona (toteutettu Kokkolassa).

Tuen saajia 271 (256 nykyistä perhettä + 15 uutta perhettä) Vapauttaa 30 päivähoitopaikkaa

Kuntalisän kustannukset 666.571 €v Päivähoitotulojen vähennys 56.700 €v

3. Kuntalisää maksetaan kohdennetusti, niille perheille, joilla on alle 3-vuotias lapsi ja toinen vanhemmista siirtää työhön paluutaan (toteutettu Hämeenlinnassa).

Tuen saajia 60 perhettä Vapauttaa 40 päivähoitopaikkaa*

Kuntalisän kustannukset 242.392 €v Päivähoitotulojen vähennys 75.600 €v

* Osa vanhemmista on nykyin siirtänyt työhönmenoaan pelkän lakisääteisen kotihoidontuen turvin

4. Kuntalisää maksetaan perheille, joilla on vähintään yksi alle 3-vuotias lapsi ja jotka hoitavat lapset kotona. Kuntalisän suuruus määräytyy perheen tulojen perusteella (toteutettu Kauniaisissa).

Perhe saa täyttä kuntalisää, jos bruttotulot ovat enintään 3.737 € Jos tulot ovat suuremmat, täysimääräisestä kuntalisästä vähennetään 18% 3.733 € ylimenevästä tulosta. 5045 €/kk ylittävillä tuloilla ei ole oikeutta saada kuntalisää

Tuen saajia 360 perhettä (340 nykyistä perhettä* + 20 uutta) Vapauttaa 40 hoitopaikkaa

Kuntalisän kustannukset 656.452 €/v Päivähoitotulojen vähennys 75.600 €/v

*Suurin osa perheistä saa täysimääräistä tukea osa alennettua ja noin 10 lakisääteistä kotihoidontukea saavaa ei saa kuntalisää

5. Kuntalisää maksetaan perheille, joilla on vähintään yksi alle 3-vuotias lapsi ja jotka hoitavat lapset kotona. Kuntalisän saa mikäli perheen tulot oikeuttavat lakisääteiseen hoitolisään (toteutettu Jyväskylässä).

Kuntalisällä korotetaan hoitolisää eli täysi kuntalisä 168,19 €+151 € Lisän suuruuteen vaikuttaa perheen koko ja perheen tulot:

Perheen koko

Tulo, jolla saa täyden hoitolisä Vähennyspro sentsi Tulo, jolla ei saa hoitolisää

2 1 160 €11.5 2 622,48 €

3 1 430 €9.4 3 219,21 €

4 1 700 €7.9 3 828,93 €

Kun tulot ylittävät täyteen hoitolisään oikeuttavan tuloajan, täydestä hoitolisästä vähennetään vähennysprosentin verran ylittävistä tuloista

Tuen saajia 270 perhettä Vapauttaa 40 päivähoitopaikkaa

Kuntalisän kustannukset 492.232 € Päivähoitotulojen vähennys 75.600 €

Oheisena tarkemmat laskelmat kustakin viidestä mallista.

Johtopäätöksiä :

- Kuten laskelmista voidaan todeta taloudellisesti edullisin malli olisi vaihtoehto 3. Siinä kaikista kotihoidontukea saavista 370 perheestä ainoastaan 60 perheelle olisi oikeutettu kuntalisään.

- Keskimääräinen päiväkotipaikan nettohinta on 5800 €/vuosi. Täyttä lakisääteistä kotihoidontuen hoitorahaa ja hoitolisää saavalle yksilapsiselle perheelle maksetaan 5046 €/vuosi. Kuntalisä lisäisi tukea 12 kk x 151€= 1812 €/v. Kotihoidontuki on veronalaista tuloa.

- Kuntalisä ei ole kunnissa vaikuttanut päivähoiton tarvetta vähentävästi odotetussa määrin. Niinpä kuntalisää maksavien kuntien lukumääräkään ei ole kasvanut (noin 25 kuntaa). Järvenpäässä on pyritty tarkkaan seuraamaan kuntalisän vaikutuksia. Järvenpään valtuusto edellytti alkujaan, että kuntalisäjärjestelmä tulee toimia kustannuksia lisäämättä. Järvenpäässä maksetaan kuntalisää alle kolmivuotiaasta 200 €/kk ja kustakin sisaruksesta 100 €/kk. Lisäksi edellytetään, että toinen vanhemmista siirtää työhönmenoa. Talousarviolaskelmissa vuodelle 2004 on Järvenpäässä arvioitu, että Järvenpään kuntalisän kustannukset ovat 660 000 € ja lisäksi tarvitaan lakisääteiseen

kotihoidontukeen lisää 50.000 € Päivähoidon kustannukset vähenevät laskennallisesti 200.000 € (Järvenpään sotela § 37) Päivähoitopaikkojen tarpeen vähenemiseen vaikuttaa ikäluokkien pienentyminen ja kuntalisä.

- Kyselytutkimuksissa (Riihimäki, Tampere, Mäntsälä, Stakes) on todettu, että kuntalisän on oltava riittävän suuri, jotta työssä käyvät vanhemmat valitsevat kotihoidon vaihtoehdon. Stakesin tutkimuksessa todettu, että tuen tulisi olla 370 €/kk/perhe.

- Kansainvälisesti katsottuna Suomessa on monipuolinen ja kattava pienten lasten hoitojärjestelmä. Subjekttiivinen oikeus kunnan järjestämään päivähoitopaikkaan on ollut alle kolmivuotiailla vuodesta 1990 lähtien ja kaikilla alle kouluikäisillä vuodesta 1996. Oikeus maksuttomaan esiopetukseen toteutettiin vuonna 2000. Päivähoidon vaihtoehtona vanhemmat voivat valita alle 3-vuotiaalle kotihoidontuen. Alle kouluikäiselle on mahdollisuus valita yksityinen hoito ja saada yksityisen hoidon tukea. Vuodelle 2004 on valmisteilla osittaisen hoitorahan korottaminen ja laajentaminen peruskoulun 1-2 luokkalaisten vanhemmille, iltapäivähoidon takaaminen 1-2 luokkalaisille sekä maksuttoman kuljetuksen järjestäminen esiopetukseen.

- Lapsiperheiden köyhyys on lisääntynyt 1990-luvulla ja lapsiperheiden toimeentulon kehitys on jäänyt jälkeen muun väestön toimeentulon kehityksestä. Hallitusohjelmassa ja valtioneuvoston talousarvioehdotuksessa 2004 on esitetty korjauksia lapsiperheiden taloudellisen aseman parantamiseksi: lapsilisäjärjestelmän uudistaminen ja tason korottaminen, lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen nostaminen, äitiysavustuksen korotus. Vuodelle 2005 on esitetty lakisääteisen kotihoidontuen korottamista, vähimmäissairaus-, äitiys- ja vanhempainpäivärahan korottamista.

- Koko maassa v 2000 vanhempainrahakauden päättäneistä perheistä 78 % toinen vanhemmista jäi hoitamaan lasta kotiin. Näistä yli puolella kotihoidontukijakso oli yli vuoden. Mitä enemmän äidillä on koulutusta, sitä harvemmin hän jää hoitovapaalle pitemmäksi aikaa.

- Kuntalisän maksamista ei voida perustella taloudellisesti edullisena vaihtoehtona. Sen sijaan perustelut lapsen edulla ovat oikeita. Riittävän tiivis ja hyvä vanhempien suhde lapseen kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana edistää lapsen kehitystä. Riittävän tiiviin suhteen lapseen vanhemmat kykenevät luomaan myös työssä käydessään, mutta helpompaa se on, jos lapsi hoidetaan kotona.

- Kuntalisä on tulonsiirtoa perheille ja on hyvä toimenpide lapsiperheiden tukemiseksi ja vaihtoehtojen tarjoamiseksi. - Riihimäen kaupunginhallitus on antanut taloussuunnitelmalle 2004-2006 tiukat laadintaohjeet: "Kaupungin taloutta rasittaa suuret investoinnit sekä olemassa oleva lainakanta. Käyttötalousmenot eivät pakollisia menoja lukuun ottamatta voi kasvaa." Kuntalisän käyttöönotto tiukasti kohdennettunakin aiheuttaa lisäkustannuksia kunnalle.

- Riihimäellä kuntalisästä on tehty vuosien aikana useita eri laskelmia ja asiaa on käsitelty monta kertaa, viimeksi kaupunginhallituksessa 98/2003. Nyt olisi syytä tehdä ratkaisevia päätöksiä.

- Kuntalisää on hankala maksaa koeluontoisesti esim. vuoden ajan. Täytyy tehdä pitempikestoinen päätös, jotta perheet kykenevät todella suunnittelemaan lapsen hoitojärjestelyt. Ehdotus/pejo:

Perusturvalautakunta merkitsee tiedoksi esitetyn selvityksen ja viisi eri kotihoidontuen kuntalisän vaihtoehtoista mallia. Perusturvalautakunta ei puolla kotihoidontuen kuntalisän käyttöönotto vuonna 2004, kaupungin kireän taloudellisen tilanteen vuoksi.

Päätös:

Keskustelun aikana Eija Aittola esitti, että perusturvalautakunta esittää lasten kotihoidontuen kuntalisän käyttöönottoa mallin 3 mukaisesti vuosille 2004 - 2006. Kalevi Pullinen kannatti esitystä. Anja Joenpolvi esitti, että perusturvalautakunta esittää lasten kotihoidontuen kuntalisän käyttöönottoa mallin 4 mukaisesti vuosille 2004 - 2006. Kati Ala-Ilomäki kannatti esitystä.

Koska oli tehty kaksi kannatettua esitystä puheenjohtaja esitti äänestyksen suorittamista kätten nostolla. Ensin ovat vastakkain pohjaehdotuksesta poikkeavat esitykset. Seuraavassa äänestyksessä ovat vastakkain pohjaesitys ja ensimmäisessä äänestyksessä voittanut esitys. Ensimmäisessä äänestyksessä Eija Aittolan esitystä kannattavat äänestävät jaa ja Anja Joenpolven esitystä kannattavat äänestävät ei. Toisessa äänestyksessä pohjaesitystä kannattavat äänestävät jaa ja ensimmäisessä esityksessä voittanutta kannattavat äänestävät ei. Puheenjohtajan tekemä äänestysesitys hyväksyttiin.

Suoritettussa ensimmäisessä äänestyksessä Eija Aittolan esitystä kannatti Eija Aittola, Kalevi Pullinen ja Unto Siirilä. Anja Joenpolven esitystä kannatti Anja Joenpolvi ja Kati Ala-Ilomäki.

Suoritettussa toisessa äänestyksessä pohjaesitystä kannatti Leila Viskari, Orvokki Elovaara, Anneli Hakala, Jarmo Heino, Eero Hellsten ja Juha Karvonen. Eija Aittolan esitystä kannatti Eija Aittola, Kalevi Pullinen, Unto Siirilä, Anja Joenpolvi ja Kati Ala-Ilomäki.

Pohjaehdotus sai kuusi ääntä ja Eija Aittolan esitys viisi ääntä, joten pohjaehdotus tuli päätökseksi.

Täytäntöönpano asiaote/kaupunginhallitus

Muutoksenhaku: oikaisuvaatimus (§ 18/1)